

SCHREINER DÉNES

Májusi örvény, virágillat

„A pokol térélmény. A mennyország is.”
(*Pilinszky János*)

Presszókávét rendel! A szokásosat, méltóságos uram? Igen, fiacskám, aztán sziesztáznék egy kicsit. Értettem, uram, máris hozom.

Kint tavaszodott, csendes májusi koradélután, a gesztenyefák már kivirágzottak a szomszédos kertben. A konyhaablakon beáradt az az érzékeny fülledt, mondhatni erotikus virágillat, mely a májussal érkezik. A bérházban szinte teljes volt a nyugalom, néha csoszogott csak végig egy-egy nyugdíjas a körfolyosón, hogy a nejlonzacskókba összegyűjtött szemetet lehajítsa a szemétdobón. Ügyes és praktikus szerkezet volt, az emeleti lakók nagy öröme, a földszintiek nem kisebb bánatára, melyen keresztül a szemét nagy robajjal ért földet az alul elhelyezett kukában.

A lentiek eleinte valóban összereztek, akárki költözött is ide, kész idegbajos volt egy darabig, később megszokták az ismétlődő zajt. Elfogadták, hogy életük ritmusát a házban ez szabja meg, még azzal is megbékéltek, hogy nem tudhatták, mikor jön az újabb dübörgés. Nem volt ugyanis egyenletes tempója, egyszer álló napig semmi, máskor negyedóránként rákezdte, ilyenkor dőlt, omlott alá a szemét. Kiszámíthatatlan volt az egész. Ám ők lassacskán felkészültek a legváratlanabbra is. Ahogy a reptér közelében élők alusszák legszebb álmukat, semmitől sem zavartatva, míg a vendégszobában valaki egyre forgolódik az ágyban. Szentségel, nyöszörög, fogadkozik magában, hogy soha többé.

A szagok viszont keservesek voltak. Főképp nagy melegben, azt nemigen tudták megszokni. A nyitott kukából mindig terjengett valami súlyos, szerves, kevert állagú bűz, igazi ördögsgzag, ahogy mondták. Ablakaikat állandóan zárva tartották, hiába volt nyaranta pokoli hőség a zárt, szűk udvarban.

A fentiek ebből nem sokat érzékeltek. Amúgy is némi megvetéssel tekintettek az alant lakókra, kik az olcsóbb, sötétebb lakásokban húzódtak meg. Peckesen vonultak végig a folyosón az úgynevezett odúlakók feje fölött, vakító fényben, tiszta levegőben. Ők ott fent külön világot képeztek, csakis egymással érintkeztek, össze is jártak alkalmanként. Legfeljebb ha az első emeletieket engedték nagy kegyesen maguk közé, hogy részt vegyenek jól értesült beszélgetéseikben, melyeket a folyosó korlátjára támaszkodva folytattak naphosszat.

Némelyi már végzett az ebéddel, mely szerénynek ugyan nem volt mondható, ám táplálónak sem, hiszen szokása szerint zacskós levest javított fel ezzel-azzal, amit épp a hűtőben talált. Sem kedve, sem pénze nem volt, hogy valami normálist

egyen a közeli étkezdében. Kávéját készítgette, precízen, akkurátusan a régi rozoga asztalnál ücsörögve, s közben előadta magának az elmaradhatatlan színjátékot, amin most is jót nevetett. Kiöntötte a csészébe, évek óta mindig ugyanabba, a szélén körbefutó aranycsfk, alatta virágminták, itt-ott csorbult kissé, a virágok közt keskeny repedések, erecskék vezettek különös törésvonalak gyanánt. Majd jól begyakorolt mozdulatokkal kevergetni kezdte a kávé, a mokkáskanál épphogy csak koccant a porcelánhoz. Nézte az apró örvényt a folyadékban, középen mélyen benyomódott, míg a szélén szinte már elérte a csésze száját, mégsem csordult túl, erre gondosan ügyelt. Klappolt minden.

Aztán hirtelen megcsapta konyhaablakból beáradó virágillat. Megint május, itt a halálhónap. És újra ránehezedett az ismerős nyomás, szíve furcsán kezdett verni, mint minden évben, mikor a virágok nyílnak, és megkezdődik a szagok valóságos orgiája. A legszebb hónap, mégis, vagy éppen ezért, gyűlölte. De talán nem is gyűlölte, inkább tartott tőle, valóságos kálvária volt számára, nyomással a mellkasában, szapora szívveréssel, különös, olykor meghatározhatatlan érzésekkel és gondolatokkal. Mert minden májusban újra és újra mély szomorúságot élt át, úgy érezte, valami végképp elveszett. Egy réges-régi boldogság emléke derengett fel benne, ami eltávozott, örökre, visszahozhatatlanul. Tavaszi melankólia, ahogy egyszer elnevezte, s mert korábban nem talált rá megfelelő kifejezést, elégedetten mosolygott, mikor meglelte. Májusban rögeszmésen próbált kapaszkodót találni, valami emléket a múltból, amire nosztalgiával gondolhatna, és ami okot adhatna mostani rosszkedvére. Boldog időket keresett, melyek eltűnte mélabúját magyarázná.

De nem jutott semmire. Érzései hasztalan kerestek tapadási felületet maguknak, tárgyaltalanul bolyongtak benne, nyugtalanul, névtelenül. Hiszen mindig csak arra emlékezett ezeken a tavaszi délutánokon, hogy emlékezik. Hogy már tavaly is, tavalyelőtt is emlékezett, hogy tulajdonképpen egész életében emlékezik ilyen idő tájt, de nincs mire emlékeznie. Hogy nincs vége az emlékláncolatnak, mert legkorábbi emléke is csak egy emlékezés, gyerekkorából, mikor egy még régebbi kor, melyről már semmit nem tudott, halvány emléke töltötte el különös fájdalommal. Igen, szabályszerűen félt és rettegett a májusoktól. Az április az ő hónapja, az újjászületés ideje, a kezdet hava. Vagy éppen a november, mikor egy álló hónapig búcsúzódhat a léttől. De a május már sok, túl sok, akkor olyan boldognak kéne lennie, amire nem képes, még ha megfeszül, akkor sem.

Legfőképpen az illatoktól tartott. Mintha ezek abból a világból érkeznének, melyből ki lett zárva, sőt ki lett üzve egykoron. Ahová nem térhet vissza, ám az mégis jelez neki, jelzi, hogy van valahol, volt valamikor. Olykor kísérletet tett rá, hogy felidézze e kort, az önmagával azonos időt, mely nem utalt semmi előzőre. Mely egyáltalán nem utalt semmire sem, hanem csak úgy volt, egyszerűen, önmagában. Az otthona, ahova ha nem is tud visszatérni, legalább visszaemlékezhetne rá. Nem sikerültek ezek a kísérletek, csak a szagok jöttek egyre, a tömény, nehéz májusi illatok, ő pedig sóvárogva vágyakozott az elveszett világ után, melyre nem emlékezett,

s amelyről titokban, világosabb pillanataiban természetesen tudta, hogy egyáltalán nem létezett. Hogy anélkül múlt el, hogy valaha is lett volna.

Néha aztán az is eszébe jutott, hogy élete során mindig történt vele ilyenkor valami rossz. Baleset, közeli hozzátartozó halála, szerelmi válság, szakítás, sikertelen öngyilkossági kísérlet, meggyás. Mintha lenne a májusoknak egy egybefüggő története, mely különáll a többi hónapétól, külön az éveketől, külön az egész életétől, hogy aztán ez a történet minden évben a hó elején újrakezdődjön, majd a végén hirtelen véget érjen. Mintha állandóan ismételné valamit.

Azért mégsem minden májusban volt így. Előfordult, hogy nagyon óvatos volt, nem kezdett semmit senkivel, amit meg elkezdett, nem hagyta abba. Mikor nem történt semmi sem, mert szinte ki sem mozdult otthonról, így elkerülte a baj. Idén is azon morfondírozott, miképp rendezze be életét. A lehető legkevesebb veszélynek akarta kitenni magát, „minimálisra csökkenteni a rizikófaktort”. Végül úgy döntött, nem kockáztat. Csak a legszükségesebb helyváltoztatásokat végzi, bemegy a munkahelyére, meglátogatja a szüleit, időnként leugrik vásárolni. A barátokkal való találkozást egy időre felfüggeszti, utazni nem utazik, felesleges érzelmi konfliktusokba nem bonyolódik. Ül a szobájában, és néz kifelé az ablakon. Vagy lázasan dolgozik valamin, olvasgat, írogat, megnézi a régóta vágyott filmeket. Mondjuk, csinálhatna egy tavaszi nagytakarítást is, otthon, biztonságban, elhatározás kérdése az egész.

Igen, ez lesz a leghelyesebb, állapította meg Némelyi, miközben a forró kávé szűrőcsőlni kezdte. Elégedetten hátradőlt, és a harmadik emeleti ablakon kibámulva elmélázott a cigarettafüstben. Lássuk csak, mi van ma. Csütörtök. Akkor ebéd után egy kis pihenő, szieszta, aztán olvasás, írás. Később leszaladni a közértbe, elintézni egy-két telefon, gyors vacsora, utána megint jöhet az olvasás és az írás. Lefekvés előtt ismét könyv, az estiből valamelyik, mert ugyebár váltogatni kell. Pompás lesz így.

Váltogatta is, egyszerre vagy hét-nyolc könyvet olvasott, napszakonként mást és mást. Voltak délelőtti könyvek, ezeket a fotelben olvasta, az ebéd utániakat a kisebbik íróasztalnál, az estiket meg a nagyobbiknál, volt továbbá néhány az ágyban olvasáshoz is. Ha pedig mégis a városban kellett ide-oda utazgatnia, erre is volt könyve, „muzáj-útikönyv”, viszonylag könnyebb olvasmány, nem kellett sorokat aláhúznia és kijegyzetelnie. Egyszerrel változatosan szervezte meg az életét, csupán arra kellett ügyelnie, hogy ne kelljen eltávoznia sehova, ami persze időnként nem kis nehézségeket okozott. A többiek ugyanis nem értették ezt a „májusi hisztériát”, nagy életkedvvel járkáltak erre-arra, örültek, hogy a hidegek után végre sétálhatnak egyet, kimehetnek a szabadba, kiülhetnek egy hangulatos presszó teraszára. Hívo-gatták is egy darabig, végül persze letettek róla, általában épp május végéhez közeledve. Lángoló szerelmek szövődtek körülötte, Némelyi érdeklődve figyelte az érzelmeik tarka-barka sokféleségét, melyek sötét, mélyben szunnyadó erőkként most egyszerre feltörtek. Világos, vonta le a következtetést, az emberekben a tél elteltével felébrednek az őszi ösztönök, melyek szoros kapocsként makacsul a természethez fűzik őket. Ahhoz a világhoz, melyet hitük szerint már rég elhagytak egy másik, magasabb rendű kedvéért.

Megitta tehát a szokásos ebéd utáni kávéját, a harmadikat aznap, melyet a jól bevált szisztéma szerint maximum még kettő követhetett a nap folyamán. Ült nyugodtan a konyhaasztalnál, nézett kifelé az ablakon, bámulta a virágzó gesztenyefát, és jó mélyen magába szívta az érzékeny füledt, mondhatni erotikus virágillatot.

És ekkor elkezdődött. Összecsúszott a tér, és szétesett benne minden. Először csak a látvány kezdett inogni, imbolyogni, s mintha valami különös örvény húzná, szívna magába, elcsavarodott, tekeredett egyre feljebb. Úgy érezte ebben a forgásban, hogy leesik a székről, de hiába csavarodott el a látótere, nem mozdult semennyit, hiába forgott, mégsem fordult el semerre sem. És mintha valami rá akarna dőlni. Igen, egyfolytában omlott, zuhant alá valami, közeledett, ám mégsem közelített egy tapodtat sem, csak állt mozdulatlanul, és meredt rá értelmetlenül. Aztán mintha minden folyna, haladna el mellette, ő meg lemaradna, kihullana az egészről, valami meg akar történni, de mégsem történik semmi. A folyamatnak nem volt iránya és célja, csak maga az omlás és zuhanás volt, a tér szorítása és benne az állandó örvénylés. Minden mozgott és nyugalomban volt egyszerre, mert a mozgásnak nem volt kezdő- és végpontja, de még középpontja sem, amibe belekapaszkodhatott volna. A térbeliség maga omlott össze körülötte, míg a tárgyak a helyükön maradtak. Úgyszólván megállt minden.

Az isten bassza meg, mi a franc ez.

De még nem volt vége. Mert a látvány a gondolatait is kikezdte, és egyre határozottabban érezte, hogy szertefoszlik, felhasad a világ. A létnek azon szabályszerű rendje, melyet mindeddig összefogott. Szétesik az a valami, amiről idáig nem is tudta, hogy ő tartotta egybe. És hogy a világ összeomlása most a tudatát is maga alá temeti, szétszakítja, összetöri. Tágult benne valami, feltartóztathatatlanul, egyre erősebben, gyorsabban, ő pedig görcsösen próbálta tartani magát, ellenállni neki. Egyetlen pontot keresett, egy szilárd, épen maradt helyet, ahonnan megragadhatja magát, ahonnan megállíthatja ezt az egészet. Nem ment, izzadság helyett fehér nyálka, sűrű lepedék borította el az arcát, és csúszós, iszamós bőrén, kitágult pórusain mintha az eszmélete távozna, értelme maradéka illanna el. Hiába küzdött, ellenállhatatlanul rátört és átjárta egy ismeretlen erő, egy kíméletlen hatalom.

A kurva életbe, meg fogok örülni.

Élete során Némelyi sokat játszadozott az örület gondolatával, mindig is vonzotta egy kissé. Különleges, kiválasztott állapotnak tartotta, mely rejtélyesen zaklatottá teszi, extravagánssá mások szemében. Akiért rajonganak a többiek, hisz megsejtik benne az igazán eredeti, zseniális személyiséget. Mert zsenialitás és örület összetartoznak, mindkettő isteni adomány, a régi bölcsek tudták ezt. Sokan persze nem értik, viszolyognak tőle, de ők csak az átlag, a beszariak, akik félnek veszélyes utakra lépni, akiket nem csábít az ismeretlen. Nem is tudják, miről beszélnek, nem olvasnak eleget, csak fecsegnek össze-vissza. Ám a nagy szellemek mások, ők felismerik egymást, bizonyára benne is meglátták már a géniusz tüzét, az örület lángját, mely ugyan csak keveseknek adatik meg, de azok aztán sokra hivatottak. A legnagyobb

tettek. Igen, ők tudják, mi az emelkedettség, milyen az igazi szárnyalás. Mindent elbírnak, elég csak hívniuk, szólítaniuk, és átjárja őket az isteni elragadtatottság.

Némelyi a földön fetrengett. Könnyörgött, mi több, a padlón csúszva imádkozott, hogy nehogy megőrüljön, legalábbis ne most, mert az szörnyű lenne, a legborzalmasabb, amit el tudott képzelni. Érezte, hogy rajta van valakinek a keze, s hogy ez a valaki nem veszi le róla, hanem nyomja lefelé, egyre lejjebb, bele önnönmagába, a saját mocskába. Irtóztató üresség volt benne, a gondolatai kimeredtek, és jelentésüket veszítve lebegtek előtte egymás mellett. Megszűnt belül minden, és ő belezuhant a mélységbe, hogy ott elérje az örvény legalját.

Úristen, legyen végre valami, múljon el valahogy.

Vinnyogott, hörgött, valamiféle állatéra emlékeztetett a hangja. Folyt az orra, taknya és nyála végigcsorgott az arcán. Szipogva, a folytonos csuklástól szaggatottnan kérlelni kezdte azt a valakit, aki megragadta és rázta, hogy enyhítsen a szorításon. Csak egyetlen pillanatra hagyja magára. Ám az nem engedte el, hanem egyre erősebben tépte, vonszolta erre-arra, ő pedig tehetetlenül hánykolódva követte, hol a földre, hol az ágyra, hol az egyik, hol a másik szobába, ahová épp vitte. Hallotta a saját nyöszörgését.

– Nem tudok, Uram, a Te szád lenni, nem akarok, nem bírom ki, képtelen vagyok rá. Nem vagyok próféta, hogy hirdesselek. Ne jöjj ide, kérlek, ha még egy lépést teszel felém, szétroppanok. Szétszakadok. Menj távolabb, menj el innen. Legalább egy kis zugot hagyj meg nekem. Amiben meghúzhatom magam. Mindent megérdemlek, szar alak vagyok, egy hitvány senki. Mégis, később gyere, ne most kelljen ezt nekem. Egy kis időt adj még, csak egy napot, hogy összeszedjem magam. Csak egy percet, egyetlen pillanatot egyedül. Túl sok ez nekem, Uram, rettentően sok.

Hosszúra nyúltak a következő órák. Némelyi végül teljesen kimerülve összerogyott, és elbóbiskolt egy időre. Mikor késő este furcsának tetsző, kábult hangulatban felébredt, megkönnyebbülten konstataulta, hogy nem halt meg, meg se őrült, él, ráadásul teljesen normális, nincs semmi baja.

Nem történt semmi, mondogatta, csak valami múló rosszullet lehetett, de hál' istennek vége, minden oké. És mivel rendkívüli éhség és szomjúság gyötörte, lement az éjjel-nappali közértbe, jól bevásárolt, a bőséges vacsora után pedig megivott egy üveg jófajta vörösbor, amitől aztán igazán kitűnően aludt egész éjszaka. Másnap korán reggel frissen ébredt. Újra nekiülhetett reggeli olvasmányainak, folytathatta, amit abbahagyott. Szerencsére aznap ki se kell mozdulnia otthonról. Remek, minden rendben van, minden a helyén, az élet nem állhat meg.

És valóban, az élet ment tovább. Csodaszép májusi reggel volt, sűrű, nehéz szagokkal teli levegővel. Némelyi nagy gyönyörűséggel kortyolgatta kávéját a madárcsicsergésben. Elégedetten hátradőlt, az ablakon kibámulva elmélázott a cigarettafüstben. Hallotta, hogy a körfolyosón végigcsoszog nejlonzacskójával az egyik öreg szomszéd, és nagy robajjal bezúdíjtja a szemetet a ledobóba. Ült és nézett, békében, nyugalomban. Nem is sejtette, micsoda örvények várnak rá az elkövetkezendő évek során.